

Socijalno-psihološki aspekt i podrška studentima na glazbenom i likovnom području za vrijeme online nastave

Jelena Blašković¹, Svetlana Novaković¹, Zlata Tomljenović²

¹ Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

² Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet

**Glazbene, likovne i vizualne
umjetnosti u odgoju i obrazovanju**

Broj rada: 44

Prethodno priopćenje

Sažetak

Nastava za vrijeme pandemije Covid-19 odvijala se pretežno online. U takvom načinu rada, posebice na specifičnim umjetničkim područjima, poput glazbene i likovne umjetnosti, dodatna potpora nastavnika kao i tehnološki uvjeti studiranja od neizmjerne su važnosti. Istraživanje je provedeno na učiteljskim fakultetima u akademskoj godini 2020/2021. Sudjelovali su studenti redovnog i izvanrednog studija za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (N = 215). Cilj istraživanja bio je utvrditi zadovoljstvo studenata preddiplomskog sveučilišnog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja online nastavom na glazbenom i likovnom području, vrednovanju i ocjenjivanju postignuća te psihološkom podrškom profesora. Rezultati su pokazali kako 95,8 % ispitanika procjenjuje svoje znanje iz poznavanje e-tehnologija vrlo dobrim (M = 3,57; SD = 0,61). Da je u online učenju važna povratna informacija nastavnika smatra 86,6 % ispitanika radi motivacije i poticanja na rad (M = 4,50; SD = 0,81). Većina ispitanika zadovoljna je realizacijom i vrednovanjem vježbi na glazbenom području (65,6 %) i likovnom području (80,9 %). Njih, 78,1 % ispitanika općenito je zadovoljno komunikacijom s profesorima na umjetničkim predmetima. Postoje statistički značajne pozitivne korelacije između tehnoloških uvjeta studiranja i zadovoljstvom kvalitetom nastave te podrškom studentima. Studenti koji imaju iskustvo metodičkih vježbi smatraju kako nastava prilagođena uvjetima pandemije ne stvara pravu sliku budućeg rada s djecom.

Ključne riječi

motiviranost; online učenje; rani i predškolski odgoj i obrazovanje; umjetnička područja; zadovoljstvo

Uvod

Suvremene promjene u društvu izazvane globalizacijom i tehnološkim inovacijama rezultirale su i promjenama u odgojno-obrazovnom sustavu u smislu stvaranja novih oblika interakcije i suradnje između nastavnika i studenata. Njihova uporaba posebice se intenzivirala tijekom pandemije uzrokovane korona virusom, kada se nastava na većini fakulteta izmjestila iz fizičkog u tzv. virtualno okruženje. Učenje na daljinu (e-učenje) u novonastalim se uvjetima pojavljuje kao nova paradigma suvremenog odgoja i obrazovanja (Sun i sur., 2008).

Studenti su se u kratkom roku morali priviknuti na drugačije načine izvođenja nastave i oblike učenja. Bez obzira što se nastava na daljinu pokazala dobrim alternativnim rješenjem za nastavak odgojno-obrazovnog procesa u novim pandemijskim uvjetima, prilagođavanje nastave iz određenih

područja poput umjetničkog, naišlo je na niz izazova koji su povezani sa specifičnostima realizacije umjetničke prakse, ali i realizacije metodičkih praktičnih vježbi na fakultetima koji obrazuju buduće odgojno-obrazovne djelatnike. Pri izvođenju nastave u online okruženju trebaju se pronaći posebni i prilagođeni zamjenski oblici rada koji će osigurati studentima osjećaj da nisu prepušteni sami sebi i koji će ih motivirati u izvršavanju nastavnih obveza. Naime, istraživanja su pokazala da studenti osjećaju slabiju zainteresiranost i entuzijazam za online nastavu vezanu za predmete s većom količinom praktičnih zadataka (Silvestre i Meireles, 2021), što je i razumljivo, s obzirom da se u online okruženju smanjuje neposredna komunikacija s nastavnikom koji prati tijek izvođenja nastavnih zadataka i daje korisna uputstva. Smanjuje se i komunikacija s ostalim studentima te suradničko učenje i grupni rad, kao aktivnosti koje obično prate izvođenje praktičnih vježbi. U većini se slučajeva na fakultetima zbog uporabe novih digitalnih alata i načina komunikacije povećao broj i zahtjevnost izvođenja zadataka, a time i razina stresa kod studenata (Jena, 2020). Zbog društvene izolacije, zatvorenosti i novih uvjeta studiranja od kuće, mogu se kod studenata pojaviti negativne psihološke posljedice poput anksioznosti, pada samopouzdanja, iscrpljenosti i nedostatka motivacije za studiranje, što rezultira smanjenim zadovoljstvom studiranjem općenito (Arribathi i sur., 2021; Baloran, 2020; Mendoza i sur., 2021; Silvestre i Meireles, 2021). Stoga, u virtualnom okruženju studiranje na fakultetima treba poticati aktivnost studenata putem pomno odabranih digitalnih alata, međusobnu suradnju te komunikaciju i interakciju s nastavnicima koji su glavni čimbenici u motiviranju učenika za aktivno učenje i napredovanje u radu (Perućica i sur., 2021). Istraživanje koje su proveli Sun, Tsai, Finger, Chen i Yeh (2008) pokazuje da su kritični čimbenici koji utječu na percepciju zadovoljstva i anksioznost studenata, povezana s radom na računalu, stav nastavnika prema online nastavi, fleksibilnost online nastave, kvaliteta online nastave, percepcija njezine korisnosti te jednostavnost u uporabi digitalnih alata i nastavnih materijala. Pored materijalne podrške, poput osiguravanja odgovarajuće opreme i mogućnosti pristupa internetu te usvajanja potrebnih digitalnih kompetencija, studentima se u pandemijskim uvjetima održavanja online nastave treba osigurati i socijalno-emocionalna podrška koja se očituje u fleksibilnosti nastavnika, pojačanoj otvorenosti za interakciju, pronalaženju optimalnih načina komunikacije sa studentima ovisno o specifičnostima nastavnih programa te entuzijazmu za osmišljavanje novih oblika nastave i prezentacije nastavnih sadržaja.

Ovim radom željelo se ispitati zadovoljstvo studenata Ranog i predškolskog odgoja na učiteljskim fakultetima u Republici Hrvatskoj organizacijom i izvođenjem nastave na daljinu iz nastavnih predmeta na umjetničkom području, kao i podrškom nastavnika te vrednovanjem rezultata rada.

Metodologija

Problem, cilj i hipoteze istraživanja

Izvođenje nastave unutar predmeta na umjetničkom (glazbenom i likovnom)[1] području karakteriziraju određene specifičnosti. One se odnose na individualni mentorski pristup radu u specijaliziranim likovnim ateljeima i glazbenim kabinetima opremljenim odgovarajućim alatima i sredstvima. Tijekom online nastave, uzrokovane Covid-19 pandemijom, izvođenje glazbene i likovne nastave iz predmeta glazbene i likovne kulture bilo je otežano. U velikoj je mjeri izostao vrlo važan element osobnoga, individualnoga kontakta između studenta i nastavnika. Ta vrsta kontakta nezaobilazna je zbog brojnih razloga - motivacije i poticaja tijekom izvođenja praktičnih vježbi, razvijanja samostalnosti i ustrajnosti, samopouzdanja i kreativnog mišljenja uz mentorsku

neposrednu i posrednu podršku. Na temelju navedene problematike izvedeni su cilj i hipoteze istraživanja. Cilj istraživanja bio je ispitati studente Ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja učiteljskih fakulteta u Zagrebu i Rijeci, o zadovoljstvu online nastavom iz nastavnih predmeta na glazbenom i likovnom području, njihovo zadovoljstvo razinom vlastitih postignuća te vrednovanjem i ocjenjivanjem tih postignuća, kao i zadovoljstvo podrškom nastavnika. U istraživanju su postavljene sljedeće hipoteze:

H1: Pretpostavlja se da će studenti tijekom održavanja nastave na daljinu iz predmeta na glazbenom i likovnom području biti zadovoljni podrškom od strane nastavnika.

H2: Pretpostavlja se da će studenti tijekom održavanja nastave na daljinu iz predmeta na glazbenom i likovnom području biti zadovoljni vrednovanjem rezultata rada.

H3: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata u zadovoljstvu podrškom i vrednovanjem rezultata rada od strane nastavnika tijekom nastave na daljinu.

H4: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata u zadovoljstvu realizacijom metodičkih vježbi u vrtiću tijekom nastave na daljinu.

Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno krajem akademske godine 2020/2021. U njemu su sudjelovali studenti redovitog (66%) i izvanrednog (34%) preddiplomskog sveučilišnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (N = 215). Nastavu u online okruženju u trajanju od jednog semestra imalo je 8,8% studenata, u trajanju od dva semestra 38,1%, u trajanju od tri semestra 48,8% studenata te u trajanju od četiri semestra 4,2% studenata.

Instrument

Za potrebe istraživanja konstruiran je samostalni autorski upitnik. Upitnik sadrži pitanja objektivnog tipa dihotomno postavljena (vrsta studija, godina studija) te subjektivnog tipa, gdje su ispitanici iznosili vlastita mišljenja označavanjem ponuđenih odgovora na postavljene tvrdnje u petostupanjskoj skali. Upotrijebljene su ljestvice stupnja slaganja s tvrdnjama mjerene Likertovom skalom i ordinalnim ljestvicama (1-u potpunosti se ne slažem do 5-u potpunosti se slažem). Valjanost instrumenata provjerila se postupkom faktorizacije glavnih komponenata. Utvrđena su dva faktora s karakterističnim korijenima iznad 1, koji zajedno pojašnjavaju 61,10% varijance (KMO = 0,841; Bartlettov test: $p = 0,000$). Koeficijenti unutarnje konzistencije za svaki dobiveni faktor u rasponu su od zadovoljavajućih do visokih. Za prvi je faktor podrške i kvalitete studiranja $\alpha = 0,84$, a za zadovoljstvo rezultatima i vrednovanjem rada na glazbenom i likovnom području $\alpha = 0,86$.

Analiza podataka i statistička obrada

Prikupljeni podaci obrađeni su u statističkom programu (SPSS 21.0). Za deskriptivnu statistiku nominalnih i ordinalnih varijabli izračunate su frekvencije (f), relativne frekvencije (%), aritmetička sredina (M), dominantna vrijednost (mode), median (Md), standardna devijacija (SD) te mjera normalnosti distribucije (skewness, kurtosis). Za testiranje hipoteza upotrijebljeni su t-test i Mann-

Withneyev test.

Interpretacija rezultata

Zadovoljstvo podrškom nastavnika tijekom online nastave na umjetničkom području. Provođenje nastave u online okruženju na umjetničkom području praćeno je brojnim izazovima, a jedan od najvećih je iznalaženje optimalnih načina interakcije nastavnika i studenata. Jedan od osnovnih problema istaknutih od strane studenata visokog obrazovanja odnosi se na nedostatak neposredne interakcije s nastavnicima te ostalim kolegama, kao i tradicionalne socijalizacije u učionici, što je u skladu s tezom da je učenje u konvencionalnoj učionici više motivirajuće nego učenje na daljinu, upravo zbog izravnog angažmana s profesorima i kolegama (Adnan i Anwar, 2020; Krivokapić i Đorđević, 2021). Bez obzira na poteškoće vezane za održavanje nastave na daljinu na umjetničkom području zbog specifičnosti kojima je ta vrsta nastave obilježena, nastavnici su pokušavali pronaći optimalne načine i metode kojima bi pomogli studentima u realizaciji praktičnih zadataka kod kuće. Stoga je postavljena hipoteza *H1* kojom se pretpostavlja *da su studenti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja zadovoljni podrškom od strane nastavnika tijekom nastave na daljinu na umjetničkom (glazbenom i likovnom) području.* Rezultati su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1 Mišljenja ispitanika o zadovoljstvu podrškom nastavnika tijekom online nastave na glazbenom i likovnom području (N=215)

	Mode	Md	M	SD	SK	KA
Zadovoljan/na sam dostupnošću nastavnih materijala na digitalnim platformama.	5	4,00	3,89	1,01	-0,58	-0,05
Zadovoljan/na sam kvalitetom prezentacije nastavnog sadržaja korištenjem različitih elektroničkih alata.	4	4,00	3,93	0,95	-0,58	0,01
Zadovoljan/na sam razumijevanje m nastavnika za tehničke probleme u online nastavi.	5	5,00	4,10	1,04	-1,03	0,34

adovoljan/na sam komunikacijom s nastavnikom umjetničkih područja.	5	5,00	4,26	0,88	-0,90	0,01
Zadovoljan/na sam ostvarenom individualnom komunikacijom s nastavnicima.	5	5,00	4,26	0,91	-1,78	1,09
Zadovoljan/na sam količinom nastavnih sadržaja koji su dostupni na sustavu za učenje.	5	4,00	3,91	1,00	-0,69	0,03
Zadovoljan/na sam jasnoćom i strukturom nastavnih sadržaja koji su dostupni na sustavu za učenje.	3	4,00	3,74	1,09	-0,50	-0,38
Zadovoljan/na sam dobivenim povratnim informacijama o ostvarenosti zadataka.	3	4,00	3,78	1,11	-0,67	-0,20
Zadovoljan/na sam dostupnošću elektroničke literature (sveučilišnih udžbenika, baze videomaterijala i dr.).	3	3,00	3,29	1,18	-0,21	-0,76

Za samostalno izvođenje praktičnih vježbi iz glazbenih predmeta imao/la sam potrebne alate, materijale i sredstva (sintesajzer, računalo, pristup internetskoj vezi, cd player...).	5	5,00	4,31	0,97	-1,34	1,13
Za samostalno izvođenje praktičnih vježbi iz likovnih predmeta imao/la sam potrebne alate, materijale i sredstva (mape, boje, valjci za grafiku...).	5	4,00	3,80	1,22	-0,63	-0,73

Iz rezultata vidljivih u Tablici 1 može se zaključiti kako je većina studenata zadovoljna dostupnošću nastavnih materijala i sadržaja ($M = 3,89$; $SD = 1,01$), njihovom strukturom i jasnoćom ($M = 3,74$; $SD = 1,09$), kao i kvalitetom prezentacije nastavnog sadržaja tijekom online nastave ($M = 3,93$; $SD = 0,95$). Nastava se iz predmeta na umjetničkom području izvodila uglavnom sinkrono (u realnom vremenu), a takav oblik izvođenja online nastave omogućuje sudionicima potrebnu socijalizaciju, osigurava jasnu komunikaciju i nudi mogućnost za pojašnjavanje određenih elemenata i etapa nastave. Vještina nastavnika u odabiru prikladnih digitalnih alata i tehnika također može biti od velike pomoći u motivaciji te ispravnom usmjeravanju studenata u njihovim aktivnostima pri realizaciji nastavnih zadataka. Stavovi nastavnika prema e-učenju također su važan prediktor zadovoljstva studenata (Sun i sur., 2008). Ukoliko nastavnik izražava pozitivan stav prema ovakvom obliku nastave, pokazuje entuzijazam i sposobnost snalaženja u online okruženju, utoliko će studenti pokazati veću motivaciju za rad i veće zadovoljstvo nastavom općenito. Studenti su najmanje zadovoljni dostupnošću elektroničke literature preko online platformi (44,2% zadovoljno; 30,7% djelomice zadovoljno; 25,1% nije zadovoljno). Razlog tomu može biti u slaboj dostupnosti stručne literature na umjetničkom području općenito, a naročito u elektroničkom obliku. Tako 80,5% ispitanika smatra da je imalo potrebne alate, materijale i sredstva za samostalno izvođenje praktičnih vježbi iz glazbenog područja (pristup internetskoj vezi, računalo, sintesajzer, cd player...), 13,5% njih djelomice je zadovoljno, a 6% ispitanika nije bilo zadovoljno vlastitim materijalno-tehničkim uvjetima. Za kvalitetnu izvedbu glazbenih vježbi (vokalno-instrumentalni

praktikumima) manji broj studenata je vjerojatno imao teškoće radi internetske veze ili su imali problema u nabavci vlastitog instrumenta. Za izvođenje praktičnih vježbi na likovnom području 61,9% studenata imalo je potrebne alate, materijale i sredstva (mape, boje, valjci za grafiku...), 20,9% njih je djelomice bilo zadovoljno dostupnošću odnosno posjedovanjem navedenih sredstava, dok je 17,2% ispitanika time bilo nezadovoljno. Fleksibilnost nastavnika u pristupu studentima bez potrebnih sredstava i pribora očitovala se, primjerice, u omogućavanju uporabe zamjenskih likovnih materijala i pribora, produžavanju roka za predaju uradaka te ostalim individualiziranim pristupima u iznalaženju učinkovitih rješenja za pojedine situacije. Pretpostavka je da je to jedan od razloga iskazanog zadovoljstva većine studenata komunikacijom na nastavi ($M = 4,26$; $SD = 0,88$) te individualnom komunikacijom s nastavnicima predmeta na umjetničkom području ($M = 4,26$; $SD = 0,91$). Još neka istraživanja potvrđuju činjenicu da fleksibilnost nastave odnosno fleksibilnost nastavnika, pojednostavljenje nastavnih sadržaja te iskazana briga od strane nastavnika rezultiraju većim angažmanom i zadovoljstvom studenata (Kono i Taylor, 2021; Mahmood, 2021). Većina studenata je također zadovoljna dobivenim povratnim informacijama od strane nastavnika ($M = 3,78$; $SD = -0,67$). Njih 61,4% je izrazilo zadovoljstvo, djelomice je zadovoljno 27%, a nezadovoljno 11,7% ispitanika. Pretpostavka je da razlozi nezadovoljstva uglavnom leže u nepravovremenosti slanja povratnih informacija, budući da su nastavnici tijekom online nastave izuzetno opterećeni upravo ovim elementom nastavnog procesa, kao i višestruko povećanom broju poruka poslanih elektronskom poštom od strane studenata, što je moglo dovesti do kašnjenja u slanju povratnih informacija. Drugi razlog može ležati u nemogućnosti komuniciranja nastavnika sa studentima uživo tijekom čitavog procesa realizacije praktičnih vježbi, kao što je to moguće u konvencionalnoj nastavi te zbog toga pojašnjenje nekih elemenata evaluacije može izostati.

S obzirom na specifičnost nastavnih predmeta koji se odnose na glazbeno i likovno područje, ispitalo se mišljenje studenata o karakteristikama i mogućnostima realizacije umjetničke nastave u online okruženju. Pokazalo se da nešto više od trećine ispitanika (36,2%) smatra da je nastavu iz predmeta u glazbenom području na dovoljno učinkovit način nemoguće provoditi samo u online okruženju. S tom tvrdnjom se djelomice slaže još 28,8 % ispitanika, dok se 35% ispitanika ne slaže s navedenom tvrdnjom. Slični omjeri prevladavaju i u rezultatima vezanima za predmete na likovnom području. Njih, 38,6% ispitanika smatra da se je nastavu iz ovoga predmeta nemoguće provoditi na dovoljno učinkovit način samo u online okruženju; djelomice se s ovom tvrdnjom slaže njih 31,2%, dok ostala trećina ispitanika (30,2%) smatra da se nastavu na likovnom području može provoditi na učinkovit način i na daljinu. Prema odgovorima može se zaključiti da je jedan od glavnih razloga za stav o nemogućnosti učinkovite provedbe nastave na daljinu iz glazbenog i likovnog područja nedostatak specijaliziranih ateljea i kabineta. Naime, tu tvrdnju potpuno ili gotovo potpuno podržava 35,8% ispitanika, a djelomice 27% ispitanika. Pretpostavka je da su ovoj tvrdnji skloni oni studenti koji imaju pojačanu sklonost glazbenom i likovnom izražavanju, ili pak, oni koji imaju poteškoća sa savladavanjem praktičnih zadataka iz ovih područja pa im je jednostavnije njih realizirati u poticajnim uvjetima, uz mentorsku podršku nastavnika. S druge strane, 37,2% ispitanika ne slaže se s tom tvrdnjom odnosno smatraju da se navedena područja mogu realizirati i bez specijaliziranih kabineta i ateljea. Vjerojatno su to oni studenti koji su kod kuće imali osigurana potrebna nastavna sredstva i materijale te oni koji su manje skloni izražavanju na umjetničkom području, ne uživljavaju se u većoj mjeri u realizaciju praktičnih vježbi pa i zbog toga smatraju da ih mogu samostalno realizirati kod kuće.

Uvidom u aritmetičke sredine na svim česticama koje se odnose na zadovoljstvo podrškom od strane nastavnika tijekom studija, može se zaključiti kako su studenti većinom zadovoljni dobivenom podrškom tijekom nastave na daljinu. Naime od ukupno 11 tvrdnji na 9 tvrdnji su zabilježene aritmetičke sredine veće od $M = 3,5$, što podrazumijevaju visoki stupanj slaganja. Na taj je način hipoteza $H1$ **potvrđena**.

Zadovoljstvo vrednovanjem rezultata rada iz predmeta na glazbenom i likovnom području

U istraživanju je također ispitano i zadovoljstvo vrednovanjem nastavnih postignuća tijekom nastave na daljinu iz predmeta na umjetničkom (glazbenom i likovnom) području. Rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2 Mišljenja ispitanika o zadovoljstvu vrednovanjem

	Mode	Md	M	SD	SK	KA
Zadovoljan/na sam savladavanjem zadanih praktičnih vježbi u okviru predmeta Glazbena kultura.	5	4,00	3,92	1,13	-0,78	-0,23
Zadovoljan/na sam savladavanjem zadanih praktičnih vježbi u okviru predmeta Likovna kultura.	5	4,00	4,28	0,81	-0,78	-0,44
Zadovoljan/na sam vrednovanjem ostvarenih zadataka na glazbenom području od strane nastavnika.	5	5,00	4,21	1,02	-1,15	0,53

Zadovoljan/na sam vrednovanjem ostvarenih zadataka na likovnom području od strane nastavnika.	5	5,00	4,34	0,87	-0,99	-0,23
Zadovoljan/na sam rezultatima rada s obzirom na uloženo vrijeme i trud u realiziranju glazbenih vježbi.	5	5,00	4,26	1,07	-1,49	1,57
Zadovoljan/na sam rezultatima rada s obzirom na uloženo vrijeme i trud u realiziranju likovnih vježbi.	5	5,00	4,36	0,91	-1,31	1,02

Prema visinama aritmetičkih sredina vidljivih u Tablici 2 može se zaključiti kako su ispitanici zadovoljni rezultatima vrednovanja rada na umjetničkom području, pri čemu je zadovoljstvo na likovnom području malo više izraženo u odnosu na glazbeno područje. Visoko iskazivanje zadovoljstva vidljivo je kako prilikom realiziranja likovnih vježbi ($M = 4,36$; $SD = 0,91$), tako i pri realizaciji glazbenih vježbi ($M = 4,26$; $SD = 1,07$). Najniža vrijednost zabilježena je na varijabli zadovoljstva savladavanjem praktičnih vježbi iz nastavnih predmeta na glazbenom području ($M = 3,92$; $SD = 1,13$). Pri svim tvrdnjama zabilježen je visok postotak studenata koji su zadovoljni ili u potpunosti zadovoljni. Na glazbenom području 75,8% ispitanika zadovoljno je vrednovanjem ostvarenih zadataka od strane nastavnika, dok je na likovnom području zabilježen nešto viši postotak zadovoljstva (79,6%) vrednovanjem ostvarenih zadataka. Zadovoljstvo studenata vrednovanjem rezultata rada ukazuje, između ostalog, i na trud nastavnika u pronalaženju nastavnih metoda prilagođenih specifičnim načinima rada i raznovrsnim praktičnim aktivnostima vezanim za umjetničko područje. Naime, možda je upravo težina zadatka prilagodbe novonastalim uvjetima s kojim su se susreli nastavnici praktičnih predmeta na području umjetnosti i metodika na učiteljskim fakultetima stvorila kod njih dodatnu motivaciju kako bi pronašli rješenja koja će zadovoljiti kako studente, tako i njih same. Tijekom online nastave iz umjetničkih predmeta uspješnim se pokazala komunikacija između nastavnika i studenata tijekom sinkrone nastave pri čemu se kroz zajednički razgovor o rezultatima rada provela kvalitativna evaluacija rezultata rada. Jedan od glavnih nedostataka vrednovanja u online nastavi jest vremenski okvir potreban za pregledavanje i evaluaciju zadataka, slanje povratnih informacija i slično, što bi se u realnom

vremenu i tijekom izvođenja klasične kontaktne nastave puno brže odvijalo.

Budući da je iz visokih vrijednosti aritmetičkih sredina u Tablici 2 razvidno da je većina studenata iskazala zadovoljstvo na svim ispitivanim varijablama, odnosno da su na svim varijablama zabilježene aritmetičke sredine veće od $M = 3,5$, može se zaključiti da *hipoteza H2*, kojom se pretpostavilo da će studenti tijekom održavanja nastave na daljinu iz predmeta na glazbenom i likovnom području biti zadovoljni vrednovanjem rezultata rada, **potvrđena**.

Razlika između redovnih i izvanrednih studenata u procjeni zadovoljstva podrškom i vrednovanjem rezultata rada na umjetničkom području. Istraživanjem se također željelo provjeriti postoji li statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata u zadovoljstvu podrškom i vrednovanjem rezultata rada, kao kompozitnim varijablama, od strane nastavnika tijekom nastave na daljinu. Zbog nenormalnosti distribucije, koja je provjerena K-S testom ($p \leq 0.05$ za kompozitne varijable), utvrđivanje razlika provjereno je Mann-Withneyevim testom. Rezultati su prikazani u Tablici 3.

Tablica 3 Razlike između redovnih i izvanrednih studenata studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u procjeni zadovoljstva podrškom i vrednovanjem rezultata rada od strane nastavnika na glazbenom i likovnom području (N = 215)

		N	M_{rank}	Sum_{rank}	U	Z	p
Podrška	Redovni	142	109,36	15529,50	4989,500	-0,450	0,653
	Izvanredni	73	105,35	7690,50			
Vrednovanje	Redovni	142	112,23	15936,50	4582,500	-1,409	0,159
	Izvanredni	73	99,77	7283,50			

Prema rezultatima Mann-Withneyevog testa nisu utvrđene statistički značajne razlike u procjeni podrške pri studiranju, kao ni u procjeni zadovoljstva vrednovanjem rezultata rada na glazbenom i likovnom području. Može se zaključiti kako su i redovni i izvanredni studenti tijekom pandemije imali podjednake uvjete studiranja, odnosno da su tijekom nastave imali podjednak tretman od strane nastavnika. Hipoteza *H3* kojom se pretpostavlja da postoji statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata u zadovoljstvu podrškom i vrednovanjem rezultata rada od strane nastavnika tijekom nastave na daljinu je **odbačena**.

Zadovoljstvo studenata druge i treće godine studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje nastavom na daljinu iz metodičkih predmeta na umjetničkom području

Metodički nastavni predmeti predstavljaju temelj razvoja stručnih, profesionalnih i osobnih kompetencija budućih odgojitelja. U online okruženju ciljeve i ishode učenja vezane za ove nastavne predmete puno je teže postići. Prema rezultatima istraživanja 47,5% ispitanika smatra da realizacija nastave iz metodika glazbene i likovne kulture u posebnim uvjetima za vrijeme pandemije Covid-19 nije stvorila pravu sliku budućeg rada s djecom. S tom tvrdnjom djelomice se slaže 24,7% ispitanika, a 27,8% s njom se ne slaže. S druge strane, realizacijom metodičkih priprema za rad u vrtiću zadovoljno je 47,5% ispitanika, 28,8% njih je djelomice zadovoljno, a samo 10,2% ispitanika nije zadovoljno. Visok postotak zadovoljstva studenata vjerojatno je pokazatelj

nastojanja nastavnika da, bez obzira na neadekvatne uvjete održavanja vježbi, ipak donekle prenesu ideju o stvarnim uvjetima rada u vrtiću (kroz simulaciju realnih uvjeta i sl.). Njih, 61,8% ispitanika smatra da je u pripremi studenata za rad s djecom u vrtiću nužan mentorski odnosno individualni rad s nastavnikom, 19,1% njih se djelomice slaže s time, a 8,9% se ne slaže. Visok postotak studenata koji osjećaju potrebu za mentorskim individualnim pristupom kako bi uspješno realizirali svoje metodičke pripreme, govori o mogućem osjećaju nedovoljne kompetentnosti za ostvarivanje ovakve vrste zadataka, složenosti samih vježbi, a samim time i odgovornosti studenata pri njihovoj realizaciji. S tvrdnjom kako izvođenje metodičkih predmeta na stručno-pedagoškoj praksi u online okruženju ne omogućava kvalitetnu osposobljenost studenata za rad s djecom slaže se 49,3% ispitanika, 22,8% djelomice se slaže, a 15,8% se ne slaže. Očito je da studenti osjećaju potrebu doživjeti uvjete rada u stvarnim okolnostima, vidjeti kako teorija funkcionira u praksi i da se bez toga dijela ne osjećaju dovoljno kompetentnima za svoje buduće zanimanje. Tek će se daljnjim istraživanjima moći odgovoriti na pitanje u kojoj su mjeri studenti učiteljskih fakulteta u profesionalnom smislu ostali zakinuti zbog nemogućnosti ostvarivanja stručno-pedagoške prakse u vrtićima odnosno školama.

Istraživanjem se također željelo utvrditi postoji li statistički značajna razlika između redovitih i izvanrednih studenata u zadovoljstvu realizacijom metodičkih vježbi u vrtiću tijekom nastave na daljinu. U ispitivanju su sudjelovali studenti druge i treće godine studija, budući da se na prvoj godini studija metodički nastavni predmeti još ne izvode. Rezultati su prikazani u Tablici 4. Broj odgovora varirao je između 186 i 193 ispitanika na ove četiri tvrdnje.

Tablica 4. Razlike između redovnih i izvanrednih studenata druge i treće godine studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje nastavom na daljinu iz metodičkih predmeta na umjetničkom području

		N	M	SD	t	p
Zadovoljan/na sam kvalitetom metodičkih priprema za rad u vrtiću/školi u online okruženju.	Redovni	119	3,66	1,15	0,17	0,858
	Izvanredni	67	3,63	0,98	0,18	
U pripremi studenata za rad s djecom u vrtiću nužan je mentorski (individualni) rad s nastavnikom.	Redovni	124	4,05	1,09	2,05	0,041
	Izvanredni	69	3,71	1,11	2,04	

Izvođenje nastave iz metodike glazbene i likovne kulture u posebnim uvjetima za vrijeme pandemije ne stvara pravu sliku budućeg rada s djecom.	Redovni	121	3,78	1,22	2,15	0,032
	Izvanredni	66	3,38	1,19	2,17	
Izvođenje stručno-pedagoške prakse u online okruženju iz metodičkih predmeta ne omogućava kvalitetnu osposobljenost studenata za rad s djecom.	Redovni	123	3,75	1,28	1,37	0,166
	Izvanredni	66	3,48	1,22	1,39	

$p \leq 0.05$

Rezultati t-testa pokazuju statistički značajne razlike u dvije od četiri tvrdnje. Naime, redovni studenti skloniji su mišljenju da je u pripremi studenata za rad s djecom u vrtiću nužan mentorski (individualni) rad s nastavnikom u odnosu na izvanredne studente. Ovaj rezultat moguće je objasniti činjenicom da su redovni studenti navikli na izravnu mentorsku podršku tijekom nastavnih aktivnosti te ju očekuju i na ovom planu. S druge strane, izvanredni studenti navikli su na samostalnije obavljanje svojih studentskih obveza. Nadalje, statistički značajna razlika vidljiva je i u tvrdnji da izvođenje nastave iz metodike glazbene i likovne kulture u posebnim uvjetima za vrijeme pandemije ne stvara pravu sliku budućeg rada s djecom. Da bi stekli iskustvo rada s djecom na umjetničkim područjima, nastava koja ih uvodi u to mora biti kontaktna, a ne online. S time se u većoj mjeri slažu redovni studenti ($M = 3,78$; $SD = 1,22$) za razliku od izvanrednih studenata ($M = 3,38$; $SD = 1,19$). Stoga je *hipoteza H4* kojom se pretpostavlja da postoji statistički značajna razlika između redovnih i izvanrednih studenata u zadovoljstvu realizacijom metodičkih vježbi u vrtiću tijekom nastave na daljinu ***djelomice potvrđena***.

---

[1] Glazbeni predmeti na RPOO: Glazbena kultura, Instrument 1 i 2; Instrumentalna pratnja s pjevanjem 1 i 2; Metodika glazbene kulture 1 i 2, Likovni predmeti na RPOO: Likovna kultura; Metodika likovne kulture 1 i 2

Literatura

Adnan, M. i Anwar, K. (2020). Online Learning amid the Covid-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Online Submission*, 2(1), 45–51. doi: [10.33902/JPSP.2020261309](https://doi.org/10.33902/JPSP.2020261309)

Arribathi, A. H., Suwanto, Miftakhu Rosyad, A., Budiarto, M., Supriyanti, D. i Mulyati (2021). An analysis of student learning anxiety during the Covid-19 Pandemic: A Study In Higher Education. *The Journal of Continuing Higher Education*, 69(3), 192–205. doi: [10.1080/07377363.2020.1847971](https://doi.org/10.1080/07377363.2020.1847971).

Aristovnik, A., Keržič, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N. i Umek, L. (2020). Impacts of the Covid-19 pandemic on life of higher education students: A global perspective. *Sustainability*, 12(20), 8438. doi: [10.3390/su12208438](https://doi.org/10.3390/su12208438)

Baloran, E. T. (2020). Knowledge, attitudes, anxiety, and coping strategies of students during COVID-19 pandemic. *Journal of loss and trauma*, 25(8), 635–642. doi: [10.1080/15325024.2020.1769300](https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1769300)

Fried, E. I., Papanikolaou, F. i Epskamp, S. (2020). Mental health and social contact during the Covid-19 pandemic: an ecological momentary assessment study. *APS, Clinical Psychological Science*, 1–15. doi: [10.1177/21677026211017839](https://doi.org/10.1177/21677026211017839)

Jena, P. K. (2020). Online learning during lockdown period for Covid-19 in India. *International Journal of Multidisciplinary Educational Research (IJMER)*, 9, 5(8), 82–92. doi: [10.31235/osf.io/qu38b](https://doi.org/10.31235/osf.io/qu38b)

Kono, K. G. & Taylor, S. (2021). Using an Ethos of Care to Bridge the Digital Divide: Exploring Faculty Narratives During a Global Pandemic. *Online Learning*, 25(1), 151–165. Dostupno na: <https://olj.onlinelearningconsortium.org/index.php/olj/article/view/2484/1019> [5.11.2021.]

Krivokapić, Z. M. i Đorđević, V. V. (2021). Digital education strategy in Serbia and experience of online learning during covid-19 pandemic. *Journal of International Scientific Publications: Educational Alternatives*, 19, 16–24. Dostupno na: <https://www.scientific-publications.net/en/article/1002285/> [27.1.2022.]

Mahmood, S. (2021). Instructional strategies for online teaching in COVID-19 pandemic. *Human behavior and emerging technologies*, 3(1), 199–203. <https://publons.com/publon/10.1002/hbe2.218>

Mendoza, D., Cajas, M., Rivas, G. i Varguillas, C. (2021). Anxiety as a prevailing factor of performance of university mathematics students during the Covid-19 pandemic. *Obrazovanje i nauka*, 23(2), 94–113. doi: [10.17853/1994-5639-2021-2-94-113](https://doi.org/10.17853/1994-5639-2021-2-94-113)

Perućica, R., Kalajdžić, O., Pavlović, J., Sladoje Bošnjak, B., Kaurin, S. i Cvjetinović V. (2021). Students satisfaction with interaction and communication during online classes in the Covid-19 pandemic. *Journal of International Scientific Publications: Educational Alternatives*, 19, 122–131.

<https://www.scientific-publications.net/en/article/1002295/>

Silvestre, C. M. V. i Meireles, A. (2021). Survey on student stress during blended learning due to the Covid-19 pandemic. In *Education, Research & Development*, 19(9-15), Bulgarian Academy of Sciences. Dostupno na: <https://www.scientific-publications.net/get/1000051/1633349211925372.pdf> [27.01.2022.]

Sun, P. C., Tsai, R. J., Finger, G., Chen, Y. Y. i Yeh, D. (2008). What drives a successful e-Learning? An empirical investigation of the critical factors influencing learner satisfaction. *Computers & education*, 50(4), 1183-1202.doi: [10.1016/j.compedu.2006.11.007](https://doi.org/10.1016/j.compedu.2006.11.007)

2nd International Scientific and Art Faculty of Teacher Education University of Zagreb Conference
Contemporary Themes in Education – CTE2 - in memoriam prof. emer. dr. sc. Milan Matijević, Zagreb, Croatia

The social-psychological aspect and support to students in music and visual arts field during online instruction

Abstract

During the COVID-19 pandemic, instruction was carried out mostly online. In such work, especially in specific art fields such as music and visual arts, additional teacher support as well as technological conditions of studying are of the utmost importance. The research was implemented at teacher education faculties in the academic year 2020/2021. Students of regular and part-time study of early and preschool education participated in the research (N=215). The goal was to determine the satisfaction of early and preschool education students with online instruction in music and visual arts field, with assessment and grading their achievement, and psychological support from their professors. The results have shown that 95,8% of the participants assess their knowledge on e-technologies as very good (M=3,57; SD=0,61). While 86,6% of the participants agree that feedback from the professors is important for online learning because of motivation and work incentive (M = 4,50; SD = 0,81). Most participants are satisfied with the realisation and assessment of practice in the visual arts (80,9 %) and music field (65,6 %). The results have shown that 78,1% of the students are generally satisfied with the communication with their professors in art courses. There are statistically significant positive correlations between technological conditions of studying and satisfaction with the teaching quality and support to students. Students who participated in the teaching methodology practice feels that special conditions during the pandemic do not paint a realistic picture of the future work with children.

Key words

art fields; early and preschool education; motivation; online learning; satisfaction

Revizija #12

Stvoreno 15 studenoga 2022 14:27:34 od Admin

Ažurirano 13 siječnja 2023 11:19:52 od Valentina Guček